

70 let profesorice Božene Tokarz, dopisne članice Slovenske akademije znanosti in umetnosti

*Govor na svečanosti 19. 1. 2017
(Filološka fakulteta Šlezijske univerze v Katovicah, Poljska)*

Draga prijateljica Božena,

dolgo se pozna in Slovenci imamo navado, da si najboljši prijatelji včasih dovolijo nekoliko drugačen nastop, kot ga po črki zakona predpisujejo lavdacija in podobni slavnostni govori. To našo navado danes dobronamerno prenašam tudi na poljska tla, na tvojo šlezijsko univerzo, med tvoje poljske sodelavce, študente in prijatelje. V Sosnovec prinašam pozdrave iz Slovenije in se na poseben način poklanjam tvojemu življenjskemu jubileju, tvojemu delu in tvoji navezanosti na Slovenijo, na slovenski jezik, literaturo in kulturo.

Pravijo, da rojstni datum zaznamuje človeka.

Leto 1946 je bilo najbolj veselo in srečno leto 20. stoletja, prvo po veliki svetovni moriji. Ivan Cankar je v *Podobah iz sanj* tako veliko srečo že konec prve svetovne vojne v slovenski literaturi – njena najboljša ambasadorica na Poljskem je postala prav Božena Tokarz – imenoval za »praznik, poln pesmi in veselja«, ki je bil »najlepši v naših srcih« (ZD XXIII, 112).

Oktober je mesec, ki je posvečen rožnovenski Materi Božji in rožnemu vencu, ki se nikoli ne utruji iskati pri Mariji »blagoslovljeni sad njenega telesa«. Tako je tudi oktobra rojena Božena Tokarz posvetila svoje znanstvenoraziskovalno delo simbolnemu rožnovenskemu odkrivanju resnice o človeku v poljski in slovenski literaturi.

17. oktobra goduje sv. Marjeta Marija Alakok, pobudnica čaščenja presvete Srca Jezusovega, ki je umrla 17. oktobra 1690 v Franciji. Božena Tokarz je velik del osemdesetih let 20. stoletja s svojo družino preživela v Franciji – bila je lektorica za poljski jezik na Institut d'Etudes Slaves in je študirala romanistiko na Université de Clermont Ferrand II. Raziskovanje literature je bilo Boženi Tokarz položeno v zibel, saj je npr. Dostojevski v romanu *Zločin in kazen* iskal odgovor na temeljna vprašanja o minljivosti človeškega bivanja in bivanju sveta nasploh, ki jih je sv. Marija Alakok predstavila v dvanajstih obljubah Srca Jezusovega – Božena Tokarz se v raziskovanju literature nenehno srečuje z vprašanji Boga, morale, ljubezni, zla, trpljenja in odrešenja. Pri tem pa je prejela »vse milosti, ki jih potrebuje v svojem stanu«, in je postala tudi dopisna članica Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Na svet se je prismejala v četrtek, 17. oktobra 1946, ob trinajsti uri, za časa kosila, kot sama rada poudari, tj. malo preden je nastopil lunin zadnji krajec, ki je zagotovil lepo in prijetno vreme in ji simbolično napovedal prav tako življenje. Kloto, Lahezis in Atropa so ji tako že ob rojstvu napovedale lepo prihodnost.

Božena Tokarz je po zodiakalnem znamenju Tehtnica. Odkar jo poznam, vem, da bi po njej lahko pisal horoskop, saj jo določajo glavne lastnosti Teh-tnice: miroljubnost, pravičnost, ljubkost, milina, čustvenost, aktivnost; ljubi lepoto, glasbo in umetnost, najraje se pogovarja o literaturi in o njej razpravlja z različnih zornih kotov; odlično pozna vse dobre in slabe strani slovenske literature, zato se težko odloča in za vrednotenje potrebuje več časa, pa vendar se zdi, da je Kosovel njen najljubši poet. Tehtnica je od rojstva njeno astrološko znamenje za srčco, ki jo dosega in deli v trdnem partnerstvu z možem in osebnimi prizadevanji.

Pravijo, da ime zaznamuje človeka.

Nomen est omen. Ime ima pomen. Deset dni po prazniku rožnovenske Matere Božje rojena Božena je nosilka številnih pozitivnih lastnosti, ki jih imajo osebe s tem imenom. Danes je duhovni vodja mlade generacije slovenistov na Šlezijški univerzi. Pomaga jim iskati pravo življenjsko pot in vrednote, uvaja jih v univerzitetne kroge, uči jih raziskovalne odličnosti in poštenega odnosa do dela, s pomočjo slovenske literature pa jim odkriva duhovno bogastvo slovenskega naroda in duhovni napredek človeštva. V krogu svojih učencev uresničuje poklicno poslanstvo in izkazuje svoj čut za upoštevanje mladih nadarjenih literarnih zgodovinarjev v akademski skupnosti. Pri delu z mladimi nesebično deli svoje veliko znanje in izkušnje ter pogosto daje prednost pravemu navdihu in neposrednemu zaznavanju bistva literature pred njenim razumskim razčlenjevanjem. Božena Tokarz je profesorica, znanstvenica in človek z velikim Č, ki ima čustven odnos do stroke, je prijateljska do sodelavcev in izraža veliko ljubezen do slovenske, poljske in svetovne literature.

Pravijo, da je literatura poseben način sporazumevanja.

Da, tudi to velja za profesorico Boženo Tokarz, doktorico humanističnih znanosti, polonistko, slovenistko in prevodoslovko, vodjo Enote za literarno teorijo in prevodoslovje na Filološki fakulteti Šlezijške univerze ter glavno urednico revije *Przekłady Literatur Słowiańskich (Prevajanje slovanskih književnosti)*. V priložnostnem slavnostnem nagovoru je premalo prostora in na današnji prireditvi premalo časa, da bi lahko naštel vse, kar je profesorica Božena Tokarz napisala v svojem zelo bogatem in ustvarjalnem življenju. Med številnimi monografijami, znanstvenimi razpravami, uredniškim in mentorskim delom (pri njej je doktoriralo tudi 11 mladih literarnih zgodovinarjev) omenjam le

njeno urejanje znamenite poljske prevodoslovne revije *Prevajanje slovanskih književnosti (Przekłady Literatur Słowiańskich)* in v Sloveniji zelo odmevno monografijo iz leta 2013 *Med destrukcijo in konstrukcijo: O poeziji Srečka Kosovela v kontekstu konstruktivizma (Między destrukcją a konstrukcją. O poezji Srečka Kosovela w kontekście konstruktywistycznym)*. V slovenski literarni vedi velja ocena, da »gre za eno najprepričljivejših interpretacij Kosovelovega pesnjenja sploh«, na spletnih straneh SAZU pa je med drugim zapisano, da je za »objave in stališča prof. Božene Tokarz značilna miselna in terminološka urejenost (privzeta iz šole prof. Stefanie Skwarczyńskiej), tesno povezana z osebno erudicijo«. Ne preseneča, da si je že pred tem v Sloveniji skupaj z možem Emilom Tokarzem prislužila Pretnarjevo nagrado in častni naziv *Ambasadorka slovenske književnosti in jezika po svetu*. Dopisna članica Slovenske akademije znanosti in umetnosti Božena Tokarz je med tistimi redkimi izbrankami, ki izstopajo iz vrste in iz povprečja; je literarna zgodovinarica vodnica, ki se z razlaganjem literature na poseben način sporazumeva z okolico in s svetom. Zanj je velja, kar je zapisal Franc Ksaver Meško:

A glej, besede, ki jih tiho pišem,
ko joka in ko poje mi srce,
podobe, ki jim jaz življenje vdišem,
te naju, rod ves živi prežive.

Spoštovana redna profesorica in dopisna članica SAZU, draga prijateljica Božena, globok poklon za vse, kar si naredila v svojem življenju, hvala ti za promocijo slovenske literature med Poljaki in v svetu, hvala ti za človeško toplino, ki jo izžarevaš in nam jo nesebično podarjaš, hvala ti za prijaznost, druženje in prijateljstvo. Tu mi zmanjkuje besed, s katerimi bi te lahko dovolj natančno in pravično predstavil kot finega in spoštovanja vrednega človeka, zato jih nadomeščam s preprosto, a znamenito slovensko frazo: »Klobuk dol pred Boženo Tokarz!« Hvala ti za vse in še na mnoga mnoga leta!

Marko Jesenšek,

Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru,
marko.jesensek@um.si